

АНАЛИЗА БИЛАНСА

ДОДАТАК „НАРОДНОМ БЛАГОСТАЊУ“

ГОДИНА II.

БЕОГРАД, 4. ЈАНУАРА 1930. Г.

БРОЈ 1

Садржај:

PORATNA TEKSTILNA INDUSTRIJA ZAGORJA:

Tekstilna industrija d. d., Varaždin
Zagorska tvornica vunениh tkanina d. d. Oroslavlje—Zagreb
»Preslica« tekstilna industrija d. d. Oroslavlje—Zagreb

*

Привредна штедионица д. д., Сталар

PORATNA TEKSTILNA INDUSTRIJA ZAGORJA

Ni u jednoj grani naše privredne djelatnosti nismo u ovo posljednjih 10 godina toliko napredovali, koliko u tekstilnoj industriji. Još se uvijek osnivaju nova poduzeća, pa i ona većeg opsega, a postojeće konstantno povećavaju svoj kapacitet. Tekstilni sajam, koji se je prošle jeseni održavao u sklopu priredaba Zagrebačkog Zbora, bio je za sve nas jedno otkriće. Mi smo vidjeli da je naša domaća tekstilna industrija danas već tako jaka, da može pokriti dobar dio naše potrebe. Bar ukoliko se tiče običnih vrsti, a te kod nas prevladavaju.

Glavni je faktor tog znatnog razvitka naše tekstilne industrije u prvom redu carinska tarifa. Ona je tako visoka, da produkcija u zemlji dolazi jeftinije nego uvoz iz inozemstva. Radi toga se, mnoga inozemna poduzeća, koja su ranije na našem teritoriju plasirali dobar dio svoje produkcije, prenijeli su u našu zemlju jedan dio svog uređaja i ovdje podigli tvornice. U većini slučajeva i sa starim, skoro već amortiziranim strojevima. Ali su ih podizali. Pored toga nešto domaći, a nešto strani interesenti podizali su, nove tvornice za preradu tekstila, jer im je carinska tarifa obećavala dobar prosperitet. Bar tako dugo dok se produkcija izvjesne vrste tekstilne robe ne bi u samoj zemlji toliko ojačala da bi nastala jedna jača međusobna konkurencija. Nu glavno je bilo da se, hvala carinskoj tarifi, nije trebalo bojati inozemne konkurencije, koja producirala jeftinije.

Razvitak tekstilne industrije u pojedinim djelovima naše države nije jednak. Nije bila prije rata, a nije ni sada. Prije rata Srbija je mogla podignuti toliku tekstilnu industriju, da je ova mogla zadovoljiti u prvom redu potrebe vojske. I na vojnim liferacijama leži i glavna poluga srpske predratne tekstilne industrije.

U krajevima naše države, koji su ranije bili sastavni dio bivše Monarhije, tekstilna industrija nije se mogla jače razviti. Prvo što u našim krajevima nije bilo dovoljno kapitala, a drugo što je bilo bezizgledno upustiti se u konkurenciju sa jakom tekstilnom industrijom Češke, Moravske i Šleske. Radi toga i vidimo da je broj tekstilnih poduzeća u našim krajevima bivše Monarhije bio minimalan. Koliko imamo jasan pregled, prije rata našem teritoriju koji je bio sastavni dio Austro-Ugarske, imali smo samo tri tekstilna poduzeća većeg stila, i to samo pamučne predione i tkaonice. Jedna je bila u Dugoressi kod Karlovca, a dvije u Sloveniji, naime Gassner, Glanzmanova u Tržiću i Mautnerova u Litiji — Preboldu. Naši krajevi u glavnom konsumirali su češke fabrikate.

Odmah poslije rata naše je tekstilno tržište bilo poplavljeno talijanskom robom, koja je bila lošijeg kvaliteta. Pored toga uvozili smo i čehoslovačku robu, za koju je sada mnogo veća carina. Jedne godine prevladavao je uvoz talijanske, druge godine čehoslovačke robe, prema tome kako su bili u kursu lire i krune.

Pod zaštitom carine počela se je razvijati i domaća tekstilna industrija. Pod domaća naravno mi shvaćamo sva ona poduzeća, koja rade na našem teritoriju bez ikakvog obzira na nacionalnu pripadnost vlasnika. Jer kod nekih poduzeća teško je tačno i ustanoviti, koliko je našeg, a koliko stranog kapitala.

Interesantno je da je najveći broj novih tekstilnih poduzeća podignut u zapadnim djelovima države, u prvom redu u Sloveniji. Kranj, koji pre 10 godina nije ni znao za tekstilnu industriju, ima već danas pet tkaonica pamuka većeg stila. Isto je i sa Mariborom, a ne zaostaju ni još neka druga mjesta, kao Celje. Zapadni krajevi imaju tu prednost, da imaju jeftinu motornu snagu bilo na bazi ugljene ili vodopada, da imaju spremniju radnu snagu, da je kod njih kapitalizam jače razvijen i da saobračajno bolje leži prema zemljama, koje su glavni nosioci našeg poratnog razvitka tekstilne industrije.

Pored Slovenije dobio je i Zagreb nekoliko većih tekstilnih poduzeća, a isto tako koncern Koste Ilića ima u Karlovcu dvije veće tvornice tekstila. Nu glavna koncentracija tekstilne industrije u Hrvatskoj izgleda da će biti u Zagorju.

Pod Zagorje smatra se onaj dio zapadne Hrvatske, koji leži između Save i Drave, dotično Zagreba i Varaždina. Taj kraj do pod konac rata nije imao ni jedno jedino tekstilno poduzeće; prema tome ta je industrija u tom kraju potpuno nova.

Prednosti Zagorja za razvitak tekstilne industrije leži u prvom redu u jeftinosti i za naše prilike spremnoj radnoj snazi. Niti jedan kraj naše države nije tako gusto naseljen, kao Zagorje. Srezovi Pregreda, Krapina i drugi imaju na četvornom kilometru najviše stanovnika. A ekonomske prilike nisu baš tako ružičaste. Poljoprivreda nije nikako u stanju, da ishrani čitavo stanovništvo, pa ni poslije agrarne reforme, koja je zemlju veleposjeda rasparcelirala među okolišne seljake. Dobar dio Zagorja ide na rad u Zagreb i oni se redovito preko nedjele vraćaju kući. Naravno, ako mu se pruži mogućnost da dodje do rada u svom selu ili bližoj varošici, da se zadovoljava i sa manjom nadnicom. A nema smisla za organizaciju, koja bi se upuštala u borbu oko bolje nadnice ili drugih radničkih povlastica. On je možda baš radi toga, što je tako gusto naseljen i što je tako povezan sa svojom zemljom, jedan od najjeftinijih naših radnika. I držimo da nigdje možda kao u Zagorju tekstilni radnik nije tako loše plaćen. Tamošnji seljak obzirom da svaki ima svoju kućicu i nešto zemlje, zadovoljan je ako mjesečno zaradi i par stotina dinara — makar moro 2—3 sata pješaćiti do fabrike.

Druga je prednost Zagorja da ima dosta ugljena, pa po tome motorna snaga ne dolazi tako skupo. Sada se radi na tome, da se provede i elektrifikacija. Varaždin je već dobio energiju sa Fale i postoji tendencija, da se ta energija produži dalje u Zagorje. A Oroslavlje, drugi centar zagorske tekstilne industrije, imao bi u najskorije vrijeme biti spojen sa vođom

Zagreb—Karlovac, tako da bi u izvjesnim momentima mogao raditi i sa energijom vodopada na Korani kod Ozlja. Tekstilna industrija Zagorja danas je koncentrirana u Varaždinu, Oroslavlju i Krapini. Varaždin ima tekstilno poduzeće, koje uposljuje 1.500 radnika. U izgradnji je i tkaonica svile, koju podižu Švajcarci u zajednici sa nekim domaćim interesentima. Varaždin je imao ambiciju, da primi i veliku tvornicu umjetne svile, o kojoj se je pre nekoliko mjeseci toliko govorilo. Bio je čak spreman da joj dade besplatno zemljište i da joj izadje u susret kod odmjerenja cijene električne energije i drugih gradskih pristojbi. Oroslavlje ima dva veća poduzeća, jedno za pamuk, a drugo za vunu. A vunu preradjuje i Varaždin, tako, da izgleda da će se upravo u Zagorju da koncentrira industrije vune. Jer i tekstilno poduzeće koje je u Krapini i koje je još malog opsega, preradjuje u prvom redu vunu.

Nosioci tekstilne industrije Zagorja imali su u prvo vrijeme nakanu da potrebnu vunu dobivaju u samoj zemlji i nosili su se idejama, da okolno seljaštvo nagovore na gajenje Merino-ovce. Nu izgleda, da ti pokušaji nisu uspjeli i potrebna vuna mora se u prvom redu uvoziti.

U proučavanju su još neki planovi radi podizanja tekstilnih tvornica Zagorja. Kad se dovrši elektrifikacija, a ta bi u glavnome mogla biti gotova već za 2—3 godine, Zagorje će pružati skoro najbolje preduvjete za razvitak tekstilne industrije, i ono bi lako moglo preuzeti vodeće mjesto. Njegova jeftina, a uz to spretna radnička snaga mogla bi mu u tom pogledu da dade prevlast.

TEKSTILNA INDUSTRIJA D. D., VARAŽDIN

Osnovana je pod sam konac rata, kad je već bilo za predvidjeti da Južni Slaveni izlaze iz sklopa Austro-Ugarske i da dobivaju svoju političku, a po tome i ekonomsku samostalnost. Osnovana je po jednoj poznatoj moravskoj firmi, a bavi se pređenjem i tkanjem vune. Danas već ima 1.500 radnika, pa se po tome broji u naša vodeća tekstilna poduzeća. A što je glavno, svoj posao neprestano proširuje tako, da igra dominantnu ulogu u našoj industriji sukna. Za razliku od mnogih naših tvornica sukna, svoj prosperitet ne veže toliko za vojnim liferacijama, koliko na zadovoljenju privatne potrebe. U fabrikaciji jeftinih sukna za potrebe civilnog stanovništva, Tekstilna industrija u Varaždinu ima danas jedno vodeće mjesto. Kako je naša industrija sukna daleko slabije razvijena od industrije pamuka, ova grana industrijske produkcije im veoma povoljne šance za razvitak. Dotjerivanje produkcije, na čemu se u posljednje vrijeme mnogo radi, omogućiti će domaćim tvornicama da istisnu ili bar reduciraju iznozemnu konkurenciju i iz srednjih vrsta sukna. A potreba na takovoj kvaliteti sukna je sve veća i veća, pogotovu radi sve jačeg napuštanja narodne nošnje tako, da ta grana tekstilne produkcije osobitim obzirom na primjerenu carinsku zaštitu ima sve izelede za prosperitet.

Prvih godina poslije rata mi smo nekako previše forsirali industriju pamuka, a zanemarivali industriju sukna, koja istina traži veće kapitale, ali ima za to bolje uvjete prosperiteta. Na svakih 10 poduzeća pamučne struke dolazilo je jedno za sukno. Slovenija, koja je podigla čitav niz pamučnih tkaonica, podigla je, koliko smo informirani, samo jednu osrednju tkaonicu sukna. Hrvatska je u tome u boljoj situaciji, jer ona je poslije rata dobila tri velike tkaonice sukna. Ovu u Varaždinu, jednu u Oroslavlju, te jednu u Karlovcu.

Tekstilna industrija u Varaždinu nije se zadovoljila da producira sukno, nego je uzela u svoje ruke i konfekciju. Konfekcioni odio vodi se pod markom »Tivar«, koja je već prokrčila put u čitavoj državi. Mnoga naša veća konfekcijska poduzeća, koja su bila podignuta poslije rata, morala su likvidirati. Danas je »Tivar« najveći konfekcionar u našoj državi. Svoju produkciju forsira već i u manje centre, tako da će on u najskorije vrijeme imati jedan dominantan položaj u muškoj kon-

fekciji. Obzirom na vanredno jeftinu radnu snagu Varaždina, kao i činjenicu, da potrebno sukno dobiva iz vlastitih tkaonica, može tekstilna industrija sa svojim cijenama tući svaku konkurenciju.

Bilanca za dvije posljednje godine (onu za 1926 nismo mogli dobiti), dalje slijedeću sliku:

Aktiva:	1928	1927
Nekretnine	8.017	7.565
Strojevi	15.482	14.055
Roba	18.964	14.819
Dužnici	21.094	29.407
Blagajna	174	148
Efekti	332	332
Pasiva:		
Dionička glavnica	6.000	6.000
Pričuva za amortizaciju	7.726	5.777
Vjerovnici	50.083	54.391
Dobitak	95	245
Ukupni iznos bilance	64.151	66.414

Investicije iznose 23 milijuna dinara, a dionička glavnica samo 6 milijuna, što je svakako malo za poduzeće ovakvih dimenzija. Vjerovnici prelaze 50 milijuna dinara. Dužnici iznašaju samo 21 milijon, a roba 19 milijuna. To znači da je najmanje 10 milijuna investicija izvršeno iz kredita. To naravno smeta prosperitetu poduzeća, jer tereti u kamatama predstavljaju znatan iznos. Nu ovdje je jedan poseban slučaj. Tekstilna tvornica u Varaždinu financira glavno poduzeće iz Moravske dotično njegova bankarska veza. Pri tome je, budući da se radi o jednoj afilijaciji, prilično svejedno, dali glavnica iznaša 6 milijuna, a vjerovnici 50 milijuna ili pak glavnica iznosi 20 milijuna, a vjerovnici 36 ili jedan treći omjer. Jedne i druge pare daje ista ruka, pa će ona najbolje znati, što joj konvenira.

Poduzeće ne plaća dividendu ma da radi punom parom i polučuje dobre rezultate. Tu opet dolazi do izražaja, da je ono afilijacija jednog velikog koncerna. A takovima uvijek ne konvenira da afilijacije iskazuju veće dobitke. Dosta je, ako te dobitke osjeti centrala. Tekstilna industrija u Varaždinu nastoji, kako bi polučeni dobitak, ne iskazala preko računa gubitka i dobitka, već preko fondova, a postoje i znatne tajne rezerve. Primjerice strojevi su bilancirani sa 15.5 milijuna dinara. Amortizaciona pričuva, ma da poduzeće postoji tek 10 godina, i ma da je većina strojeva nabavljena u posljednje vrijeme, iznosi 7.7 milijuna dinara ili ravno polovina bilančne vrijednosti strojeva. Čisti dobitak izkazan je za prošlu godinu 95.000 dinara. Medjutim fondu amortizacije dodeljeno je 2 milijuna dinara, što je svakako previše za poduzeće ovakvog opsega. Da je amortizacijenom fondu bila doznačena tek polovina, dostajalo bi. A onda bi se mogla isplatiti i dividenda od kojih 10%. Nu matiči je više stalo da se amortizacija jača nego da prima dividendu. Kako ona ima skoro sve akcije u svojim rukama, nema nitko da tome prigovori.

Grad Varaždin, nekad jedan važan centar, bio je na umoru, i izgledalo je da će živjeti samo od tradicije. Podizanjem Tekstilne industrije d. d. i predionice svile on je oživeo. Sada je privredni centar. A uspije li ostvariti projekte upogled podizanja novih tekstilnih tvornica, — a tome mnogo doprinyaša jeftina električna energija sa Fale i jedna općinska uprava, koja je svijesna što znači dolazak industrije za jedan grad, — mogao bi Varaždin za nekoliko godina da postane naš glavni tekstilni centar. On, kako smo već vidjeli, ima mnogo preduvjeta za to.

ZAGORSKA TVORNICA VUNENIH KANINA D. D. OROSLAVLJE—ZAGREB

Ideju za podizanje tekstilne industrije u Oroslavlju dao je g. Milan Prpić. Kupivši poslije rata prekrasan dvorac baruna Vranizani, došao je na ideju, da ga pretvori u tekstilnu industriju. Pri tome ga je vodila u prvom redu ideja jeftine radne

snage a i iskorišćivanje jedne male hidroenergije. Tako je Oroslavlje dobilo svoju tekstilnu industriju. I to odmah dva poduzeća: jednu tkaonicu sukna i jednu pamuka. A kasnije su oko toga došla i još neka manja poduzeća za preradbuvile, zavjesa i sličnog, tako da je danas dvorac baruna Vranizani, skupa sa zgradama, koje su podignute oko njega, jedan naš važni tekstilni centar. Vremena se menjaju; od ponosnih zagorskih dvoraca podižu se visoki fabrički dimnjaci. Kod putnika, koji prolaze mimo Oroslavlje, a ono leži na automobilskoj cesti, koja vodi u Zagorje, bude se različite impresije. Jedni žale za onim starim lijepim vremenima, koja su prošla, a drugi se vesele napretku moderne tehnike koja eto prodiire i u stare dvorce.

Danas zagorska tvornica vunjenih tkanina nije isključivo poduzeće g. Prpića. Tu je angažiran i strani kapital, u prvom redu Poljski. A Poljaci su, bar oni iz Lotza, dobri tekstilaši. Danas su oni angažirani i kod još nekoliko naših tekstilnih poduzeća.

Zagorska tvornica vunjenih tkanina zaposluje danas preko 600 radnika. Izradjuje razne vrste štofova pokrivača te rupce. Prema tome i ona je svoje tržište rada bacila na zadovoljenje potreba civilnog pučanstva. To je donekle i zdravije. Mi smo vidjeli u posljednje vrijeme, da ona tekstilna industrija, koja nije toliko ovisna od dobivanja ili nedobivanja vojnih liferacija, bolje prelazi, nego ona, koja sve očekuje od liferacija. Kriza tekstilne industrije Leskovca, ima se u prvom redu pripisati činjenici, da je ona odviše orijentirana ka vojnim liferacijama.

Bilanca za 1928., (za druge godine nismo mogli dobiti tačne podatke) izgleda ovako:

Aktiva:		Pasiva:	
Gotovina	364	Dionička glavnica	3.000
Efektii	185	Vjerovnici	30.139
Dužnici	1.427	Rezerva amortizacije	502
Zalihe robe	10.614	Ukupna bilanca	33.642
Indust. invest.	13.372		
Gubitak	372		

Upada u oči nedovoljna vlastita sredstva. Tri milijona dinara dioničke glavnice kraj 13.3 milijona samih investicija. Vjerovnici prelaze 30 milijona dinara, kraj dužnika od 6.4 milijona dinara, a robe od 10.6 milijona. Prema tome još je dobar dio investicija izvršen iz tuđjih sredstava. To znatno poskupljuje produkciju i ugrožava poslovni uspjeh. Poduzeće, kao što je Zagorska tvornica vunjenih tkanina, morala bi imati dioničku glavnicu od najmanje 15 milijona dinara. A kako je još u stadiju razvitka i ta bi se glavnica morala povisivati. Kako je tek onda, ako ona iznosi samo 3 milijona.

Vjerovnici iznašaju 30 milijona dinara. Samo jedan dio otpada na dugovanje liferantima sirovina i polufabrikata. Prema tome, kako ovdje nema jednog jakog zaledja u inozemstvu, poduzeće je financirano sa bankovnim kreditima. A ti su naravno skupi. Dionička glavnica morala bi se povisiti samo radi toga, da se reduciraju skupi bankarski krediti. Onda bi i prosperitet bio daleko bolji.

Poduzeće ipak bolje posluje nego što to izgleda iz bilance. Ono radi punom parom. Uvijek se radi sa dvije partije radnika tako, da je kapacitet tvornice iskorišćen do skrajnih granica. A ni cijene, koje se dadu polučiti nisu nepovoljne. Prošle godine opšta privredna kriza nešto je nepovoljna delovala i na našu tekstilnu trgovinu, a time i na industriju. Nu ove godine prilike su daleko bolje. A što je važno za jednu trgovinu, kao što je ova u Oroslavlju, i inkaso je znatno bolji.

Obzirom, da je kod nas broj tekstilnih fabrika za izradbu sukna veoma ograničen: jedva da imamo deset većih poduzeća te branše, a kako su potrebe na suknu sve veće i veće, izgledi za tvornice sukna veoma su povoljni. Pogotovu kad se naše privredne prilike bitno poboljšaju i kad konsum

srednjih vrsta štofa, pa i sa strane širjih narodnih slojeva, bude veći, industrija sukna doćiće do jače afirmacije. Naravno da će onda najbolje proći ona poduzeća, koja su tu, koja su se afirmirala, koja imaju izradjenu organizaciju i koja su jedan dio svojih investicija već i otpisala. Obzirom na te činjenice, ma da nije platila dividende, situacija Zagorske tvornice vunjenih tkanina prosudjuje se veoma povoljno i vjeruje se, da će se onda razviti u poduzeće jačih dimenzija.

»PRESLICA« TEKSTILNA INDUSTRIJA D. D. OROSLAVLJE—ZAGREB

I »Preslicu« osnovao je g. Milan Prpić. Nu kako je bilo teško voditi dva jača tekstilna poduzeća, moralo se je praviti koncesiji. I tako je većina akcija »Preslice« došla u ruke drugih. Danas je glavni faktor g. Franc Klein, tekstilni industrijalac iz Warnsdorfa u Čehoslovačkoj. Predsjednikom je g. Franjo Latković, prije zamjenik generalnog direktora Prve hrvatske štedionice, a danas predsjednik Prve hrvatske obrtne banke u Zagrebu. Medjutim glavni je financijer g. Klein, koji je, po sudu sviju, vanredno situiran i koji, prema tome može da dovoljno vodi računa o kreditnim potrebama jednog većeg poduzeća.

»Preslica« se u glavnom bavi preradbom pamuka. Zaposluje oko 600 radnika. Ima 160 tkalačkih stavova i 3.000 vretena. Prema tome ona je jedno od naših rijetkih tekstilnih preduzeća, koja potrebnu predju sama izradjuju. Jer kod nas se u posljednje vrijeme osnivalo samo tkaonice. Tu su investicije mnogo manje, jer se može početi i sa nekoliko tkalačkih stavova i onda sukcesivno povećavati. Medjutim kod predionice treba odmah početi sa jednim primjerenim brojem vretena.

»Preslica« ne samo što izradjuje seljačko platno, nego izradjuje i štof, naravno samo iz pamuka. Tu dolazi u obzir u prvom redu takozvana hlačovina, koja se kod nas mnogo konsumira. Time je »Preslica« mnogo doprinjela da smo mogli reducirati uvoz sa strane. Kako nam fali pregled i kako se je tekstilna industrija pre naglo razvijala imamo već slučajeva hiperprodukcije u izvjesnim artiklima, kao »molino«, dok opet u nekim artiklima produkcija ni izdaleka ne odgovara stvarnoj potrebi. Biti će svakako potrebna izvjesna selekcija u pravcu specijalizacije. Nu za to je potrebno u prvom redu vremena, a naša je tekstilna industrija nastala nekako preko noći.

Bilanca za dvije posljednje godine pruža slijedeću sliku:

Aktiva:	1928	1927
Zgrada	1.495	1.585
Radničke kuće	490	490
Strojevi	7.537	5.492
Blagajna	69	329
Roba	1.000	1.330
Sirovine	3.131	3.755
Mjenice	1.651	184
Dužnici	6.189	7.468
Pasiva:		
Glavnica	2.500	2.500
Pričuva amortizacije	1.890	1.136
Prihvati	4.862	5.451
Vierovnici	12.089	11.298
Dobitak	124	211
Ukupna bilanca	21.583	20.617

I »Preslica« boluje na bolesti nerazmjera vlastitih i tuđjih sredstava. Dionička glavnica iznosi 2.5 milijona dinara. Skupa sa pričuvom amortizacije imamo nešto preko 4 milijona dinara. Investicije naprotiv iznašaju skoro 10 milijona dinara. Prema tome pretežniji dio izvršen je iz povjerenih sredstava. A to je jedan skupi odnošaj.

Prihvati i vjerovnici iznašaju 17 milijona dinara. Dužnici samo 6 milijona dinara, mjenice 1.6 milijona, a roba i polufabrikati 4 milijona dinara. Upada u oči mala zaliha robe. To

znači da se sva fabrikacija odmah i plasira, što je jedna vanredno povoljna činjenica.

Čisti dobitak nije takav, da bi omogućio isplatu veće dividende. Ali sva ova poduzeća nalaze se u stadiju razvitka, pak se nastoji izdatke reducirati. A po mišljenju osnivača i dividenda je jedan izdatak koji znatno tereti nova poduzeća. Prošle godine strojevi su bilancirani sa 2 milijona dinara više nego 1927. A kako je međutim otpisano preko 700.000, to znači da su nove investicije u strojevima iznosile 3 milijona dinara. U stvari bile su više, jer se jedan dio investicija vrši i iz tekućih sredstava, pri čemu se onda dobitak iskazuje manjim nego što je u stvari.

»Preslica« sudjeluje i kod nekih drugih tekstilnih poduzeća. U prvom redu kod nekih manjih u Oroslavlju, koji izrađuju razne specijalne artikle, kao zastore, drvene i platnene roletne i slično. Ali ona sudjeluje i kod Jugoslovenskog Silk, koje je u Zagrebu podiglo jednu veću tvornicu trikotaži iz pamuka i svile i rad sa savršenim Cotton mašinama, pak je po tome u stanju da istisne i najfinije inozemne produkte trikotaže.

Konkluzija

Tekstilna industrija Zagorja ima dobre preduvjete za razvitak. Nu apsolutna je potreba, da ta poduzeća imaju na raspolaganju više vlastitih sredstava. Posudjene iznose treba ukamati, išli poslovi kako mu drago. Vlastita se sredstva ukamaćuju u formi dividende samo prema uspjehu. Tim je bar prvih godina položaj poduzeća mnogo olakšan.

Tekstilna industrija Zagorja mora pristupiti povišenju vlastite glavnice, kako bi se bar donekle riješila skupih bankovnih kredita. A nova vlastita sredstva potrebna su i za nove investicije koje su neophodno potrebne. Izgledi za prosperitet su dobri, samo treba imati dovoljno sredstava.

Budućnost tekstilne industrije Zagorja zavisi o raspoloživom kapitalu. Inače svi su drugi preduvjeti tu, u prvom redu sve veća potreba širokih slojeva naroda. Nego produkcija je mnogo puta odvisna o mogućnosti da se trgovini dadu i dulji krediti. A to naša domaća tekstilna industrija nije u stanju i tu je njena glavna inferiornost vis-à-vis inozemstva. Nu prije nego ona uzmogne davati veće kredite, biti će bar potrebno, da su sve investicije izvršene iz vlastitih sredstava. A za sam proces fabrikacije kao i financiranje prodaje naćice se sredstva i kod naših novčanih zavoda.

ПРИВРЕДНА ШТЕДИОНИЦА Д. Д., СТАПАР

— Банка чија бруто зарада изнеси 420% а чиста добит 36% од главнице.

Привредна штедионица д. д. у Стапару (код Сомбора) основана је 1909. год. и месеца јануара исте године отпочела пословање. Према томе, посл. 1928. год. је двадесета пословна година. Међу првим оснивачима били су сами Срби земљорадници из Стапара и неколико грађана из Сомбора. Оснивачи су имали у виду, да ова штедионица има да врши, поред чисто банкарских послова, и једну националну мисију. Њезин је задатак био: да послужи јефтним кредитом мештане — земљораднике и да прима њихове улоге на штедњу по једној одговарајућој интересној стопи, да би тако наш елемент отргла из руке разних шпекуланата. Од ъезиног постанка ова штедионица увек је била у рукама националним, и увек је у својој пословној политици ишла оном линијом, коју су обележили ъезини оснивачи.

Основна дионичка главница била је круна 30.006.—, која је год. 1915. повишена на круна 100.000.—, а год. 1922. повећана је на динара 100.000.— тј. 400 деоница по динара 25.— номинале.

Да би се што очигледније претставио ток пословања и просперитет овог предузећа, приказује се у продужењу

кретање билансних позиција за пословни период од 1925. до закључно 1928. год. тј. за последње четири године:

Актива:	1925	1926	1927	1928
	У хиљадама динара			
Менице	1.889	2.805	2.857	2.829
Текући рачуни	233	465	143	84
Папири од вред.	20	20	20	20
Благајна	98	47	53	88

Пасива:

Деоничка глав.	100	100	100	100
Резервни фонд	38	42	45	50
Улози	1.889	3.102	2.614	2.297
Реесконт	181	60	279	496
Чиста добит	28	31	34	35
Билансна сума	2.239	3.336	3.073	3.019

Централна ставка у завршним рачунима Стапарске привредне штедионице у Стапару су улошци на штедњу, који су преко 3.000.000 Дин. у 1926. г. а крајем 1928. г. износили су још увек 2.300.000 Дин., односно 23% од главнице или 11.5% од свију сопствених средстава. Овакав завршни рачун је одличан за све добро уведене и добро акредитиране мале локалне управе сеоске банке, у богатим пољопривредним крајевима. Само у богатој Бачкој могу два три села да снабдеју једну банку са овако богатим и огромним средствима, као што је случај са Привредном штедионицом у Стапару. Кад се загледа мало ближе у кретање ставке уложака на штедњу у току последњих 4 година, онда се примећује, да је она показала огроман и необичан пораст у 1926. години

То не може бити никакво нормално развиће већ се може једино да објасни неповерењем према суседним банкама и вероватно банкарском кризом у Сомбору у то доба. Затим почињу улошци да падају систематски, док нису стигли на 2.300.000 у 1928. години. Ово постепено опадање у току последње 2 године 1927/28. г. вероватно да ће бити изазвано тешким економским положајем сељака, услед рђавих жетви. Али ма који да је узрок опадању уложака код Стапарске штедионице, ми сматрамо да то није ни најмање неповољна појава; и сувише је велика несразмера између туђих и сопствених средстава код Стапарске штедионице; и за њу и ъезине муштерије много је боље ако се тај однос не буде јаче затезао. Свакако би управа Штедионице добро урадила, ако би повећала своју главницу, јер би са повећањем од цигло 100.000 Дин. знатно побољшала релацију између туђих средстава.

Други извор обртног капитала је реесконт, који служи у неку руку као регулатор, да би се одржао волумен послова на истој висини без обзира на промену стања уложака. У доба кад су улошци били на максималној висини, није реесконт износио ни 100.000 дин., али у колико су улошци опадали, у толико је реесконт растао, тако да је у 1928. г. достигао висину од пола милиона динара. Банка повлачи реесконтни кредит вероватно од већих банака у Сомбору и Суботици. У активи главну улогу игра есконт онај за Војводину типичан банкарски посао. То је посао коме се одају све више велике банке са седиштем ван Војводине, те је утолико појамније, што му се потпуно посветила Стапарска привредна штедионица, која се и налази у сред Бачке. То је свакако данас један од најбољих послова за банке, које не финансирају трговину и индустрију. У активи се банчиној налазе и текући рачуни, али њих управа све више смањује, тако, да је од 465.000 у 1926. г. пала на 48.000 у 1928. г. То је добро.

Бруто приход Стапарске привредне штедионице износи 420.000 динара, односно 420% од главнице, а нето добитак 36.000 дин., односно 36% од главнице; од тога је подељено на име дивиденде (20%), а остатак додељен резервном фонду.